Fornleifarannsókn á mannvistarlögum í hitaveituskurði í landi Stóru Drageyrar

Lísabet Guðmundsdóttir

FS620-16161
Reykjavík
2016

Á forsíðumynd er horft yfir lagnaskurðinn til vesturs. Í skurðinum sést mannvirki 2. Hægra megin í skurði (norðan megin) er nyrðri langveggur og vinstra megin eru torfveggir ásamt gólflagi á milli þeirra.
Ljósmynd tók Lísabet Guðmundsdóttir.

Fornleifastofnun Íslands
Bárugötu 3
101 Reykjavík
Sími: 551 1033
Fax: 551 1047
Netfang: fsi@instarch.is
Heimasíða: www.instarch.is

Efnisyfirlit

Efnisyfirlit 3
Samantekt 4
Inngangur 5
Markmið og aðferðafræði 5
Framkvæmd 6
Norðursnið 8
Ljósmyndir og lýsing 9
Suðursnið 24
Ljósmyndir og lýsing 27
Umræða 39
Mannvirki 39
Mannvirki 1 40
Mannvirki 2 41
Umræða 43
Gripir 43
Niðurstaða 47
Heimildaskrá 48
Viðauki 1 – Einingaskrá 49
Viðauki 2 – Gripaskrá 50
Viðauki 3 – Sýnaskrá 52
Viðauki 4 - Ljósmyndir 53

Samantekt

Í maí 2016 var grafinn skurður í landi Stóru Drageyrar í Skorradal vegna lagningar á hitaveitulögn. Skurðurinn lá í gegnum túnið og norðurjaðar bæjarhóls Stóru Drageyrar, alls um 200 metra. Mannvistarleifar voru sýnilegar í öllum skurðinum en einkum frá bæjarhólnum og í vesturátt. Tvö mannvirki, sem engin merki sáust um á yfirborði, komu í ljós í skurðinum. Mannvirki 1 er útihús sem er reist á grunni eldra mannvirkis sem kann að hafa verið íveruhús. Mannvirki 2 er lítil bygging með eldstæði, en hlutverk þess er óþekkt. Ekki var unnt að aldursgreina minjarnar þar sem ekki voru gjóskulög til staðar. Miðað við afstöðu jarðlaga og gripa ljóst að yngstu minjarnar eru frá 19. til 20. öld en tímasetning eldri minja óvís.

Inngangur

Í maí 2016 fór fram deiliskráning fornleifa vegna endurnýjunar hitaveitulagnar í landi Stóru Drageyrar í Skorradal.

Mynd 1. Skorradalur er innan rauða rammans.

Framkvæmdin var þegar hafin þegar deiliskráningin átti sér stað og var búið að grafa um 500 m langan lagnaskurð meðfram malarvegi og í gegnum heimatún Stóru Drageyrar af þessum 500 m skurði voru 200 m rannsakaðir.[1] Í ljós kom að skurðurinn fór í gegnum hluta bæjarhólsins. Framkvæmdin var stöðvuð af Minjastofnun Íslands og farið var fram á frekari rannsóknir.[2] Veitur ohf óskuðu eftir því að Fornleifastofnun Íslands ses sæi um verkið sem hófst 6. júní og lauk 14. júní 2016. Minjastofnun veitti rannsóknarleyfi sem er nr. 201605-0085 og safnnúmer rannsóknarinnar er 2016-32. Verkstjórn var í höndum Lísubetar Guðmundsdóttir en auk hennar unnu fornleifafræðingarnir Stefán Ólafsson og Kevin Martin við rannsóknina. Lísabet Guðmundsdóttir sá um úrvinnslu og Guðrún Alda Gísladóttir hafði umsjón með greiningu gripa.

Markmið og aðferðafræði

Í bréfi frá Minjastofnun Íslands var ítarleg rannsóknaráætlun sem skipt var í þrjá áfanga. Í fyrsta lagi skyldi átta sig á aldri, gerð og hlutverki mannvistarleifa sem sjást í skurði. Í öðru lagi meta hvort þörf væri á frekari rannsóknum til að skýra hlutverk og aldur minja og í þriðja lagi úrvinnsla og skýrslugerð.[3] Úr varð að um 200 metrar af lagnaskurðurinn var rannsakaður í heimatúni. Þar er skurðurinn grafinn meðfram malarvegi, sunnan til.

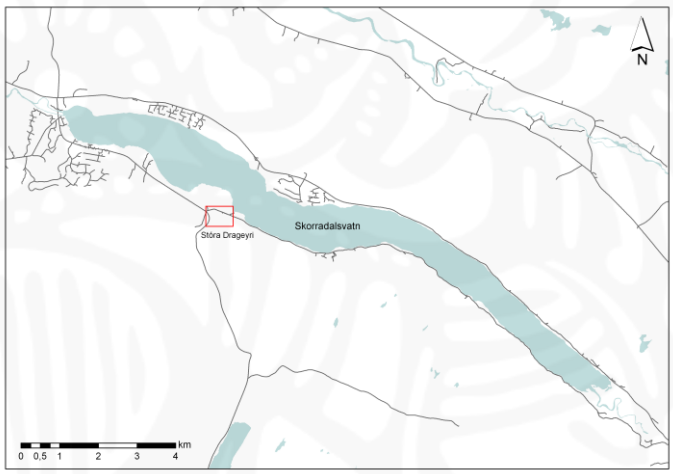
Norður- og suðursnið skurðarins voru hreinsuð með múrskeið og ljósmynduð. Þar sem skurðurinn var V-laga voru sniðin gerð lóðrétt þar sem mannvistarleifarnar voru hvað þéttastar. Eitt mannvirki var grafið innan skurðarins eftir einingaraðferðinni (e. Single context recording). Þegar grafið er eftir einingaraðferðinni er mannvistarlag afmarkað, því lýst á þar til gerð einingarblöð, það ljósmyndað og mælt eða teiknað. Í þessari rannsókn var Trimble alstöð notuð til þess að mæla upp einingar og skurð. Alstöðin var staðsett út frá föstum punktum frá Vegagerðinni og Veitum ohf. og er allar

[1] Kristborg Þórisdóttir. 2016. bls. 6.
[2] Sigurður Bergsteinson. 2016. Bréf
[3] Sigurður Bergsteinson. 2016. Bréf

mælingar í ISN93. Lóðrétt snið voru handteiknuð í skalanum 1:10 og 1:20 en þau voru einnig ljósmynduð með hnitsettum punktum og myndunum raðað saman. Mannvistarlög var að finna nánast samfleytt á 100m kafla í báðum sniðum. Norður og suðursnið skurðarins voru ljósmynduð með hnitsettum punktum og lýst. Gripir voru skráðir í það lag sem þeir fundust í, ef svo var hægt, annars voru þeir skráðir sem lausafundir.

Framkvæmd

Stóra Drageyri er sunnan við Skorradalsvatn, sunnan við núverandi malarveg sem liggur meðfram vatninu. Á kortinu hér fyrir neðan má sjá hvar rannsóknarsvæðið er staðsett. Rannsóknarsvæðið er innan rauða rammans.

Kort 1 Rannsóknarsvæðið er innan rauða rammans, sunnan við Skorradalsvatn.

Kort 2. Á kortinu er sá hluti skurðarins sem var rannsakaður frekar. Í allt var skurðurinn 200 m og voru mannvistarlög í tæpum 100 m bæði norðan og sunnanverðu í sniðinu. Íbuðahúsið er á bæjarhólnum og bárujárnshlaðan á hólnum austanverðum.

Bæjarhóll Stóru Drageyrar (BO-147:001) er í austurjaðri gamla heimatúnsins og stendur nú gömul bárujárnshlaða á hólnum. Íbúðarhús stendur um 38 m vestan við bæjarhólinn en bærinn fór í eyði árið 1966. Bæjarhóllinn er 24x14 m að stærð og snýr í NNA-SSV. Vestan við bæjarhólinn er kálgarður sem er 18x15 m að stærð og snýr austur-vestur og fer veituskurðurinn í gegnum garðinn.[4] Skurðurinn var 200 m langur, um 2,5 m á breidd og botn skurðarins var um 0,4-0,5 m á breidd. Skurðurinn var þar af leiðandi V-laga.

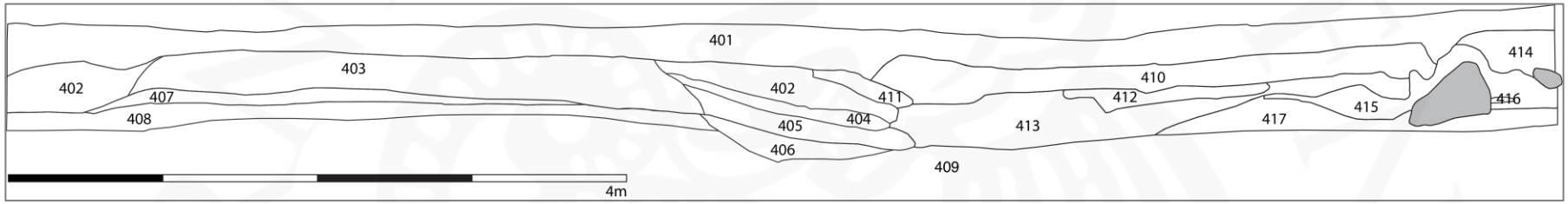

Mynd 2. Skurðurinn áður en rannsókn hófst. Rauða húsið er gamla íbúðarhúsið en gráa húsið er hlaða. (Mynd tekin í A)

Elsta heimildin um jörðina er frá árunum 1352-79. Minnst er á Stóru Drageyri, þá kölluð Eystri Eyri undir Draga, í skjali sem varðar sölu á jörðinni Indriðastöðum . Þar stendur að Ásgrímur ábóti selji Narfa hálfa jörð að Indriðastöðum í Skorradal og allt land að eystri Eyri undir Draga.[5] Búið er á jörðinni á 14. öld en ekki er vitað hvenær sú byggð hófst. Árið 1420 eignast Hvanneyrarkirkja jörðina en hún fer svo í eyði 1583.[6] Ekki er vitað með vissu hvenær aftur jörðin byggðist aftur áður en hún fór endanlega í eyði árið 1966.[7]
Hér að neðan verður gerð grein fyrir því sem í ljós kom í skurðinum. Fyrst er gerð grein fyrir norðursniði. Fremst í þeim kafla er sniðteikning af mannvirki 2. Þá hefst lýsingin af 88 metra löngum kafla og er byrjað austast í skurðinum og endað vestast. Hefst lýsingin á sniði N01 *(0-4m) og e*ndar á sniði N20 *(84m-88m).* Næst er gerð grein fyrir suðursniði. Fremst í þeim kafla er sniðteikning af mannvirki 1. Þá hefst lýsingin af 75,5 metra löngum kafla og er byrjað austast í sniðinu og endað vestast. Hefst lýsingin á sniði S01 *(0-2,5m)* og endar á sniði S24 *(71,5m-75,5m).*

[4] Kristborg Þórisdóttir. 2016. bls. 8-9.
[5] Íslenzkt fornbréfasafn III. 1896. bls. 138.
[6] Íslenzkt fornbréfasafn IV. 1897. bls. 286.
[7] Kristborg Þórisdóttir. 2016. bls. 8.

Norðursnið

Mynd 3 Sniðteikning af mannvirki 2 ásamt öðrum mannvistarlögum.

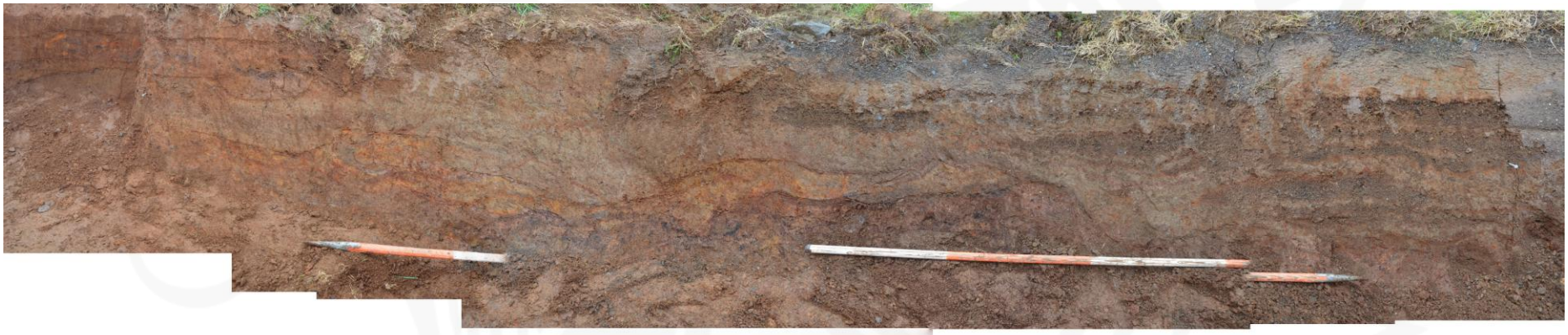
[401]
Yfirborðslag ásamt blönduðu ruslalagi. Lagið hefur myndast vegna túnasléttunar. Talsvert var af nútímagripum til að mynda tappi af flösku sem merktur var ÁTVR, gler, steinkol og keramikbrot.
[402]
Torfhrun úr vegg [403]. Torfið er appelsínugult og grátt, blandað kolum.
[403]=[101] í fleti
Torfveggur, norðurgafl mannvirkis 2. Torfið er afar vel varðveitt og hefur veggurinn verið hlaðinn úr klömbrum. Torfið er brúnt, appelsínugult og gulleitt.
[404]
Móöskublandað ruslalag sem liggur upp að torfvegg [403] að austanverðu. Lagið er brúnt og bleikt vegna móöskunnar og inniheldur talsvert af kolum ásamt torfsneplum.
[405]
Torfhrun úr vegg [403] mjög áþekkur hruni [402] en torfríkara og ekki eins hreyft.
[406]
Grábrúnt ruslalag með móöskuslitrum og torfsneplum. Leirríkt.
[407]
Grábrúnt leirríkt lag undir torfvegg [403], nánast engin ummerki um mannvist er í laginu en kann að benda til þess að sléttað hafi verið úr neðra lagi áður en veggur [403] var hlaðinn.
[408]
Torfkennt mólag með kolasalla, grátt og appelsínugult, leirríkt með járnútfellingum.
[409]
Óhreyft.
[410]
Grábrúnt lag frekar laust í sér, torfsneplar og einstaka kol.
[411]
Blandað móöskulag, brún-bleikt á lit, lagið er ríkt af kolum og brenndum beinum.
[412]
Torflag, gul-brúnt, appelsínugult og grátt torf. Virðast vera strengir, þó ekki hluti af neinu mannvirki.
[413]
Gráleitt og leirríkt lag sem inniheldur kol og torfsnepla.
[414]
Gráleitt blandað lag sem er afar laust í sér, líkist einna helst yfirborðslagi ef miðað er við hversu laust í sér það er. Lagið er malarríkt með fínni möl og sendið.
[415]
Torflag, líklegast hrun, virðist hafa verið úr strenghlöðnum vegg. Torfið er brún-appelsínugult, grænt og gult, afar litríkt. Lagið er greinilega hreyft þó mun meira að vestanverðu. Í laginu er frekar stór steinn sem hefur verið hluti af vegg.
[416]
Malarlinsa.
[417]
Einsleitt grábrúnt lag með örfáum kolum. Lagið liggur ofan á óhreyfðum jarðveg.

Ljósmyndir og lýsing

Sniðið var allt ljósmyndað með hnitsettum punktum með 4 m bili. Ljósmyndirnar voru svo settar saman til þess að hægt væri að skoða allt sniðið í einu. Hér fyrir neðan er mynd af hverjum fjögurra metra sniðkafla fyrir sig og stutt lýsing á því.

Lýsing hefst austast í norðursniði.

SniðN-01 *(0-4m)*

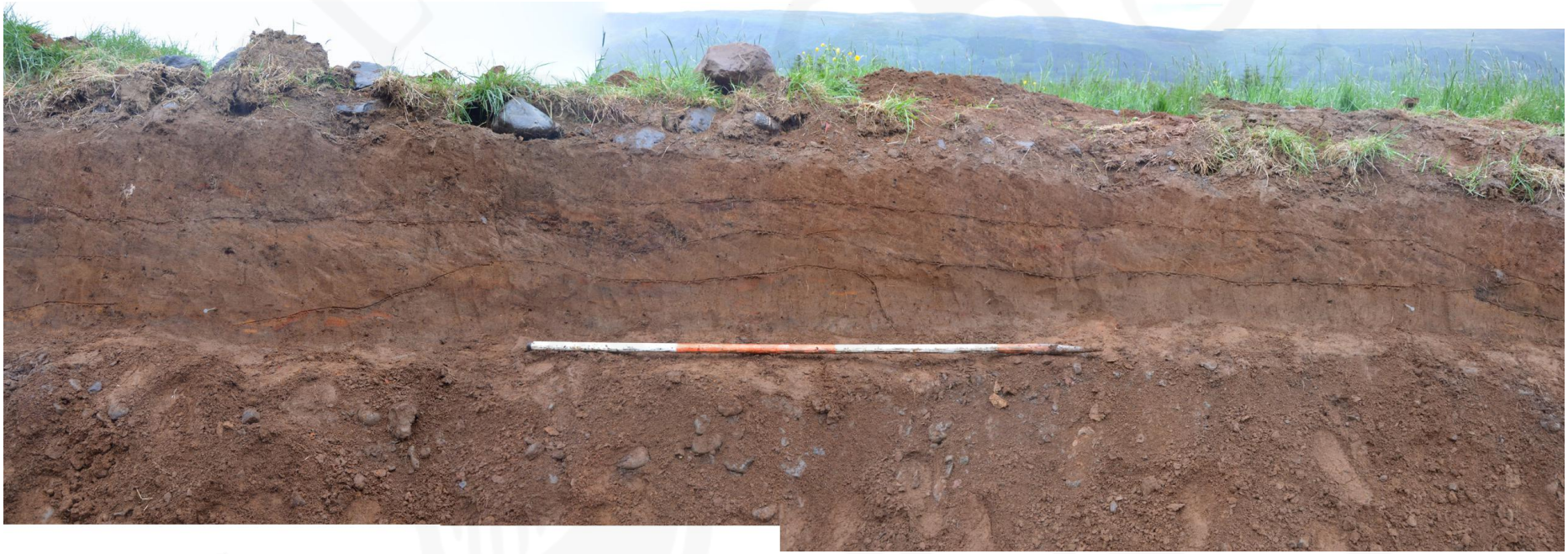
Snið N-01 er austast í norðursniði. Mjög lítil ummerki eru um mannvist er austast í sniðinu, þar eru aðallega leirlög og malarlög til skiptis en neðst er blandað móöskulag sem liggur ofan á náttúrulegu malarlagi. Að vestanverðu eru torfblönduð lög sem gætu verið hrun úr mannvirki 1. Sniðið er um 1 m á hæð.

SniðN-02 *(4m-8m)*

Í sniði N-02 eru þrjú lög sem eru blönduð lög með misháu hlutfalli af torfi og gætu tengst mannvirki 1.

SniðN-03 *(8m-12m)*

Mjög áþekk lög og í sniði N-02. Yfirborðslag, fokmold með torfsneplum og torflag með hærra hlutfalli af torfi en í laginu fyrir ofan. Þessi lög liggja ofan á náttúrulegu malarlagi.

SniðN-04 *(12m-16m)*

Efsta lagið er yfirborðslag eða fokmold með kolum og nútímagripum. Undir því er torfblönduð fokmold sem liggur á dökku lagi, fokmold og kol, þar undir er torfhrun, líklegast úr norðurgafli mannvirkis 1.

SniðN-05 (16m-20m)

SniðN-05a var teiknað á vettvangi, sjá frekari lýsingu á sniðteikningu á bls. 8-9, fremst í þessari umfjöllun.

SniðN-05b (20m-24m)

SniðN-05b var teiknað á vettvangi, sjá frekari lýsingu á sniðteikningu á bls. 8-9, fremst í þessari umfjöllun.

SniðN-05c *(24m-28m)*

Í sniðiN-05c var norðurgafl mannvirkis 2 ásamt torfhruni. Sjá frekari lýsingu á sniðteikningu á bls. 8-9, fremst í þessari umfjöllun.

SniðN-06 *(28m-32m)*

SniðN-06 er vestan við mannvirki 2 og sést þar aðallega torfhrun úr byggingunni sem liggur ofan á grábrúnu leirríku lagi með kolum í. Vestast í sniðinu eru bogadregin lög sem bendir til þess að landið hafi veri þýft þegar þarna var byggt en torfhrun liggur ofan á þúfunum.

SniðN-07 *(32m-36m)*

SniðN-07 Efsta lagið er yfirborðslag/túnasléttunarlag líkt og annarsstaðar í sniðinu. Undir því eru torfblönduð lög sem liggja ofan á bogadregnum lögum líkt í sniði 06 sem líklegast eru púfur. Þýfða svæðið er leirríkt með kolasalla (2%). Í vestanverðu sniðinu er landnámslagið 871+/- 2 og liggur það að nokkru lóðrétt upp að grábrúnu leirlagi með kolasalla ásamt náttúrulegu leirlagi.

SniðN-08 *(36m-40m)*

SniðN-08 er mjög áþekkt sniði 07 þó fremur minni merki um mannvist. Undir yfirborðslagi er fokmold með torflinsum sem liggur svo á óröskuðu lagi.

SniðN-09 *(40m-44m)*

SniðN-09 Yfirborðslag/túnasléttunarlag var raskað vegna skurðar/niðurgraftar sem í var steypurör. Að austanverðu er hreyft fokmoldarlag sem liggur á óhreyfðum jarðlögum. Fyrir miðju er landnámslagið 871+/-2 óraskað (in situ), ofan á því er leirlag með járnútfellingum.

SniðN-10 *(44m-48m)*

SniðN-10 Efst í sniðinu er malarlag sem liggur frá malarveginum að skurðarstæðinu. Undir því er fokmold með kolum sem liggur á gráappelsínugulu lagi sem er óhreyft.

SniðN-11 *(48m-52m)*

SniðN-11 Svipað og snið 10, lítil merki um mannvist.

SniðN-12 *(52m-56m)*

SniðN-12. Í sniði 12 er malarlag líkt og í sniði 11 og er það talsvert þykkara en í sniði 11. Að austanverðu og vestanverðu eru torfblönduð lög sem liggja ofan á óhreyfðum jarðvegi. Í miðju sniði er eru engin ummerki um mannvist.

SniðN-13 *(56m-60m)*

SniðN-13. Efsta lagið er malarlag vegna vegagerðar, undir malarlaginu er torflag, mögulega torfhrun úr byggingu sem hefur staðið þarna nærri. Torfið er mjög járnríkt. Austast er grátt lag með járnútfellingum, er það undir torflaginu. Gráa lagið liggur á óhreyfðum jarðvegi.

SniðN-14 *(60m-64m)*

Í sniði N-14 verða mannvistarlögin flóknari og þykkari en í fyrri sniðum. Undir malarlaginu er torfhrun, appelsínugult, gult og brúnt með kolasalla. Þar undir er grábrúnt leirlag með kolasalla. Undir leirlaginu er torflag með landnámslaginu í, annaðhvort torfhrun eða hluti af vegg. Ekkert sést af þessu torfi í suðursniðinu svo að þetta mannvirki virðist fara undir malarveginn.

SniðN-15 *(64m-68m)*

Í sniði N-15 fjara mannvistarlögin út og um mitt snið er nánast engin merki um mannvist, að vestanverðu er eitt blandað torflag annars óhreyft.

SniðN-16 *(68m-72m)*

Í sniði N-16 sést blandaða torflagið sem einnig var í vestanverðu sniði 15. Fátt er að sjá í sniðinu fyrir utan þunnt lag sem sést í miðju sniði og hola fyllt kolum, sem er í vestanverðu sniði. Í holunni er kol, sót og móaska. Holan kann að hafa verið soðhola eða eldstæði en aldur er óþekktur. Vestan við holuna er kolalag sem liggur frá efri barmi holunnar til vesturs.

Mynd 4 Hola og kolalag út frá henni í sniði 16 sem kann að hafa verð suðuhola.

SniðN-17 *(72m-76m)*

Í sniði N-17 er hluti af kolalaginu sem tengist holunni að austanverðu, undir kolalaginu er þunnt torflag með landnámsgjóskunni sem liggur óhreyft eftir öllu sniðinu til vesturs.

SniðN-18 *(76m-80m)*

Í sniði N-18 er efst fokmoldarlag, undir því er fokmold með torfsneplum og liggur það ofan á óhreyfðum jarðveg.

SniðN-19 *(80m-84m)*

Í sniði N-19 er fokmoldarlag efst ásamt yfirborðslagi, þar undir fokmoldarlag með torfi og liggur það lag ofan á óhreyfðum jarðveg.

SniðN-20 *(84m-88m)*

Snið N-20 er síðasta sniðið sem skráð var og myndað. Að austanverðu er blandað torflag sem liggur eftir öllu sniðinu og liggur það ofan á malarlagi. Mannvistarlögin ná ekki lengra til austurs.

Suðursnið

Mynd 5 Sniðteikning af mannvirki 1 að austanverðu og mannvirki 2 að vestanverðu.

[301]
Grábrúnt lag með rauðbrúnum yrjum og kolamolum (5%).
[302]
Grábrúnt lag með gulum og rauðum yrjum, mjög leirkennt og virðist vera náttúrulegt en í því eru greinilegir kolamolar, mjög fínir og smáir, líklegast áfok.
[303]
Gulbrúnt lag með rauðbrúnum torfsneplum.

[304]
Dökkbrúnt lag, fer aðeins út í fjólublátt, og með kolum (15%).
[305]
Dökkbrúnt lag, mjög hreyft, kol (4%), rauðar og gular skellur.
[306]
Dökkgrátt lag með rauðbrúnum yrjum.
[307]
Dökkgrábrúnt lag með gulum og rauðbrúnum blettum, kol (2%), gæti verið áfok og lagið er líklegast náttúrulegt.
[308]
Rauðbrúnt, dökkgrátt, gult torflag.
[309]
Brúnt lag með rauðbrúnum, gulum, gráum skellum, inniheldur kol (2%).
[310]
Grasrót, ljóst, millibrúnt lag sem er horfið að hluta vegna framkvæmdanna.
[311]
Mjög hreyft lag, skellótt, brúnt með rauðgulum, gulum, dökkgráum og ljósgráum skellum ásamt kolaögnum (3-5%)
[312]
Brúnt lag með mikið af frekar stórum torfsneplum sem eru rauðgulir og rauðbrúnir.
[313]
Dökk brúngrátt lag með fáum en áberandi torfsneplum, rauðgular og svargráar skellur. Í því eru kolaagnir og lítur út fyrir að vera vindblásið.
[314]
Torflag eða jöfnunarlag? Til slétta jarðveg áður en bygging var reist. Þessari byggingu var sennilega að stórum hluta mokuð í burtu þegar yfirborðið var mokað í burtu við skurðargröftinn. Torflagið er gulbrúnt, með rauðbrúnum skellum, grátt, ljós og dökkt á milli er brúnt lag.
[315]
Svartbrúnt lag með torfsneplum í rauðbrúnar og gulbrúnar skellur og kol (2%).
[316]
Náttúrulegt foklag, grábrúnt með rauðbrúnum dílum og mjög fínum kolaögnum, minna en 1%.
[317]
Einsleitt áfokslag milli-dökkbrúnt, grátt. Það liggur yfir vegg [318) og er því vitni um að staðurinn hafi ekki verið í notkun í nokkurn tíma. Það er vottur af torfsneplum í því, gulum (rauðgulum) og nokkuð um kolaagnir, mesta lagi 1-2%.
[318]
Torfveggur, í veggnum vottar fyrir sandlinsum og smáum steinum. Veggurinn virðist ekki vera mjög vandaður, annars flokks byggingarefni.
[319]
Einsleitt, grábrúnt lag, einhvers konar fylliefni, kol um 1%.
[320]
Torflag, dökkgráar, rauðgular, fjólublár linsur, sandlinsur. Mögulega til að slétta yfirborð innan tóftar (húss), kol (1-4%).
[321]
Torflag, þekja eða hrun, skærgult, grágrænt, rauðgult, dökkgrátt og ljósgrátt.
[322]
Mjög hreyft lag með mikið af kolalinsum, millibrúnt lag með rauðum, rauðgulum, gulum, og gráum skellum. Kol 2-3%.
[323]
Grasrót/yfirborðslag. Ljósbrúnt og þurrt, mjög laust í sér.
[324]
Gólflag? Móaska, flekkótt með mikið af kolum [20%)
[325]
Torfveggur, torfið er dökkbrúnt og er allur veggurinn dökkur að lit.
[326]
Torflag, mattir torflitir, ljósgrátt, gult, rauðbrúnt og rautt. Hugsanlega vegghleðsla, kol (2%).
[327]
Torflag, millibrúnt, rauðbrúnt, mjög dökkt efist og gulir og rauðbrúnir flekkir, kol [5%).
[328]
Fokmold, millibrún og dökkbrún, kol 5% ásamt votti af torfi.
[329]
Torfhrun, gult, dökk og ljósbrúnt, milli til ljósbrúnt. Sviptar til þekjunnar [321], mjög hreyft torflag með stórum torfskellum.
[330]
Fokmoldarlag, náttúrulegt, þó með kolum. Grátt með rauðum skellum.
[331]
Torfsneplar/torfblandað lag, rauðbrúnt, grátt og dökkgrátt.
[332]
Fokmold blönduð kolum, um 10-15%. , milli til dökkbrúnt lag.
[333]
Torflinsa með miklu magni af kolum, 20%, rauðbrúnt, svart og dökkbrúnt.
[334]

Orpinn veggur, dökkbrúnt lag, frekar hreint en liggur upp að grjóthleðslu og er að öllum líkindum ódýrasta gerð veggs. Sennilega hlaðið aðhald austan við útihúsið.

[335]
Fokmoldarlag, dökkbrúnt með torf skellum, rauðgulum og grá-grænum. Mikið af kolum í kringum 20-30%.

[336]
Jöfnunarlag? Hreyft lag með möl og mikið af kolaögnum.

[337]
Grátt þétt leirlag með kolaögnum í.

[338]
Blönduð móaska, kol, brennd bein og frekar mjúkt. Bleikt lag með brúnum flekkjum.

[339]
Kolalag, svart, sem liggur ofan á óhreyfðu að vestanverðu. Sýni tekið.

[340]
Gráleitt lag úr leir úr silti með kolaögnum, 2%.

[341]
Torfveggur, appelsínugulur, gulgrár og brúnn. Veggurinn hefur sigið. Mannvirki 2.

[342]
Grasrót, brúnt moldarlag sem er afar laust í sér.

[343]
Blandað lag, silt og sendið. Milli brúnt lag. Tengist túnasléttun og sést greinilega að búið er að fjarlægja hluta veggjanna við sléttunina.

[344]
Niðurgröftur, brún afar laus sendin mold er í niðurgreftrinum.

[345]
Gólflag ásamt því sem varðveitt er af eldstæði, Gólfið er dökkbrúnt til svart á lit.

[346]
Torfveggur, torfið er gult, grábrúnt og appelsínugult á lit. Hluti af eystri langvegg.

[347]
Torfhrun úr torfvegg [346]

[348]
Gráleitt lag með gul-appelsínugulum linsum og kolaögnum, Lagið liggur ofan á óhreyfðum jarðveg.

Ljósmyndir og lýsing

Að sunnanverðu eru sniðin í flestum tilvika 2,5 m á lengd nema annað sé tekið fram. Naglar voru settir í sniðin til þess að hnitsetja ljósmyndir og sniðteikningar. Lýsing hefst austast í sniðinu og endar að vestanverðu.

SniðS-01 *(0-2,5m)*

Snið S-01 var teiknað sjá sniðteikningu.

SniðS-02 *(2,5m-5m)*

Snið S-02 var teiknað sjá sniðteikningu.

SniðS-03 *(5m-7,5m)*

Snið S-03 var teiknað sjá sniðteikningu.

SniðS-04 *(7,5m-10m)*

Snið S-04 var teiknað sjá sniðteikningu.

SniðS-05 *(10m-12,5m)*

Snið S-05 var teiknað sjá sniðteikningu.

SniðS-06 *(12,5.-15m)*

Snið S-06 var teiknað sjá sniðteikningu.

SniðS-07 *(15m-17,5m)*

Snið S-07 var teiknað sjá sniðteikningu.

SniðS08 *(17,5m-21,5m)*

Snið S-08 er 4 m langt en ekki 2, 5 m líkt og fyrri snið. Á sniðinu fyrir miðju er torfveggur sem tilheyrir mannvirki 2 og einnig sést gryfjan sem grafin var að hluta til í gegnum vegginn. Sniðið var teiknað.

SniðS-09 *(21,5m-25,5m)*

Í sniði S-09 er mannvirki 2, á myndinni sést vesturveggur og hluti af því innanverða. Þetta snið er teiknað.

SniðS-10 *(25,5m-29,5m)*

Snið S-10 var ekki handteiknað þar sem engin mannvirki voru í sniðinu né voru þau gerð lóðrétt líkt og snið S01-S09. Sniðið var hreinsað og mannvistarlög afmörkuð. Efst í sniðinu er yfirborðslag/túnasléttunarlag með talsverðu af nýlegum gripum eins og glerbrotum úr gosflöskum, leirkerabrotum o.s.frv. Undir því lagi er blandað torfhrun úr vesturvegg mannvirkis 2. Undir torfhruninu er leirkennt fokmoldarlag með torfsneplum sem liggur á óhreyfðum jarðveg.

SniðS-11 *(29,5m-33,5m)*

Snið S-11 er áþekkt og snið 10 en minni mannvist er að finna í lögunum. Efst er þykkt yfirborðslag/túnasléttunarlag, þar undir er blandað torflag, mjög svipað torf og í mannvirki 2 og liggur það á óhreyfðum jarðveg.

SniðS-12 *(33,5m-37,5m)*

Snið 12 er frekar lítil merki um mannvist, efst er yfirborðslag/fokmoldarlag, engir gripir finnast lengur í efsta laginu. Undir því er fokmold ásamt kolasalla og torfsneplum og liggur það lag á óhreyfðum jarðveg.

SniðS-13 *(37,5 m-41,5m)*

Í sniði S-13 er mjög fátt að sjá, fokmoldarlög með torfsneplum og kolum.

SniðS-14 *(41,5m-45,5m)*

Snið S-14 er svipað sniði S13, fokmoldarlög sem liggja á óhreyfðum jarðveg. Efst er þó malarlag tengd lagningu malarvegsins sem er norðan við skurðinn.

SniðS-15 *(45,5m-49,5m)*

Snið S-15 er áþekkt sniði 14 en að vestanverðu er nánast engin merki um mannvist eingöngu náttúruleg lög fyrir utan malarlagið efst.

SniðS-16 S*(49,5m-43,5m)*

Snið S-16 er áþekkt og snið S-15, engin merki eru um mannvist í sniðinu fyrir utan malarlagið efst.

SniðS-17 *(43,5m-47,5m)*

Í sniði S-17 er nánast engin merki um mannvist.

SniðS-18 *(47,5m-51,5m)*

Í sniði S-18 er nánast engin merki um mannvist.

SniðS-19 *(51,5m-55,5m)*

Í sniði S-19 er nánast engin merki um mannvist.

SniðS-20 *(55,5m-59,5m)*

Í sniði S-20 er efst fokmold, sem liggur á fokmoldarlagi með torfsneplum. Undir því lagi er kolalag sem er hluti af suðuholu sem sást í norðursniði (sniðN17). Líklegast er þetta jaðar holunnar og hún hefur verið í miðjum skurði og þar af leiðandi er búið að grafa hana á brott með skurðargröfu. Holan er grafinn í gegnum óhreyfðan jarðveg.

SniðS-21 *(59,5m-63,5m)*

Í sniði S-21 er nánast engin merki um mannvist. Fokmoldarlag með örfáum torfsneplum sem liggur á óhreyfðum jarðveg.

SniðiS-22 *(63,5m-67,5m)*

Í sniði S-22 er nánast engin mannvist, Fokmoldarlag með torfsneplum sem liggur á óhreyfðum jarðveg. Að vestanverðu liggur fokmoldin á óhreyfðu malarlagi.

SniðS-23 *(67,5m-71,5m)*

Í sniði S-23 er engin merki um mannvist.

SniðS-24 *(71,5m-75,5m)*

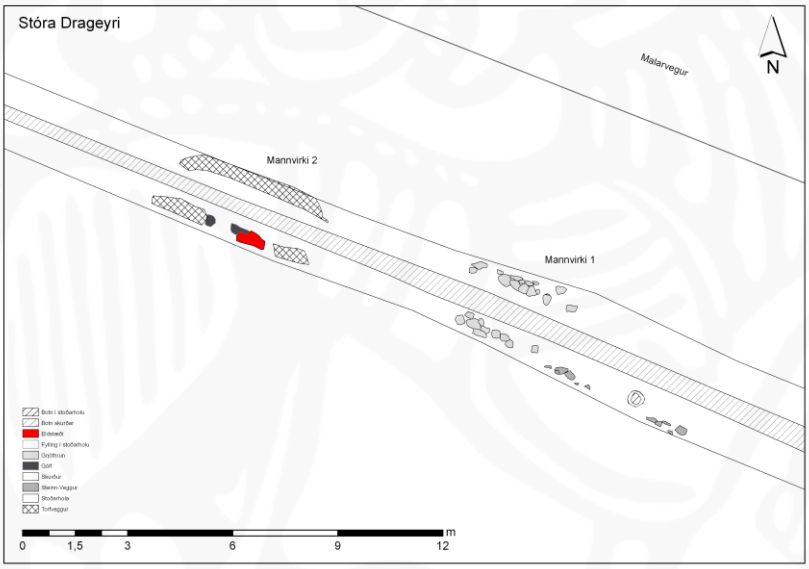

Í sniði S-24 er engin merki um mannvist. Þetta er síðasta sniðið sem skráð var í norðurhluta skurðarins.

Umræða

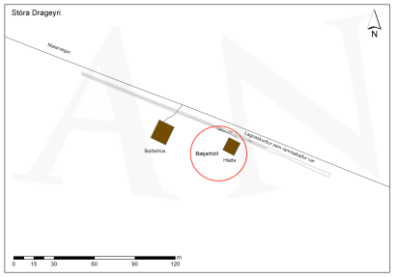
Mannvistarlög voru mismunandi umfangsmikil eftir því hvar þau voru staðsett. Í jaðri bæjarhólsins voru mannvistarlögin hvað þykkust, u.þ.b. 1,6 m og en fjara út til vesturs þar til þau hverfa að öllu. Skurðurinn var um 1,50-1,70 m á dýpt en breytilegt hvað mannvistarlögin voru djúp. Við bæjarhólinn, sjá snið N-05a til N-07 og snið S-01 til S-09, voru mannvistarlög niður á leirríkan malarkamb. Vestan bæjarhóls eru mannvistarlögin hinsvegar ofan á leirríkum óhreyfðum jarðlögum. Í sniði N16 og N-17 var eldstæði eða soðhola sem virðist hafa verið staðsett utandyra þar sem engin ummerki mannvirkis var að sjá. Í sniði S-14 var torf með landnámslaginu í. Þar kann að hafa verið bygging sem tengist elstu búsetuminjum Stóru Drageyrar. Hins vegar er afar lítil jarðvegsþykknun á svæðinu og því er erfitt að áætla aldur þeirra minja og hlutverk. Við framkvæmdina hafði verið grafið í gegnum tvö mannvirki og verður fjallað nánar um þau hér að neðan.

Mannvirki

Kort 3 sýnir staðsetningu mannvirkjanna tveggja í skurðinum.

Á kortinu hér fyrir ofan má sjá hvar í skurðinum mannvirkin voru. Mannvirki 1 (*sjá snið S02-S07*) er að austanverðu og mannvirki 2 (*sjá snið N05c-N06 og S08-S09)* að vestanverðu. Skurðurinn var grafinn í gegnum norðurjaðar bæjarhólsins og farið í gegnum norðurgafl byggingana tveggja. Norðurvegg mannvirkis tvö var búið að fjarlægja með öllu.

Kort 4 Kortið sýnir staðsetningu bæjarhólsins og húsanna tveggja sem enn standa.

Mannvirki 1

(Sjá sniðteikningu bls. 27)

Mannvirki 1 er rétt norðan við bárujárnshlöðuna sem enn stendur. Mannvirkið er nokkuð greinilegt í suðursniðinu en í norðursniðinu eru eingöngu blönduð mannvistarlög og líklegast grjóthrun úr byggingunni. Skurðurinn hefur farið í gegnum norðurgafl hússins. Stærsti hluti mannvirkisins er þar af leiðandi enn varðveittur undir sverði. Í fleti voru þrjú lög mæld upp. Yngsta lagið var lag [100] sem var grjóthrun úr veggjum byggingar 1. Hluti af því kann að tilheyra veggjum en afar erfitt var að dæma um það vegna þess hve minjarnar voru á litlu svæði.

Mynd 6 Grjóthrun [100] ásamt veggjabrotum [102]. (Mynd tekinn í N)

Austan við grjóthrunið var grjót í vegg [102] (vesturveggur) og í vegg [103] (austurveggur) voru torflög innan um grjót [318] og [325] (sjá sniðteikningu) en torfið virtist lélegt og hluti þess gæti verið fylling í veggnum. Ein stoðarhola var grafin upp í tengslum við þessa byggingu. Stoðarholan var 47 cm í þvermál og um 20 cm á dýpt og grafin niður í óhreyfðan jarðveg. Holan var nokkurn veginn í miðri byggingu og hefur verið nánast upp við norðurgafl hússins. Innan mannvirkisins var torfhrun og blönduð hreyfð lög sem ekki var hægt að skilgreina frekar. Ljóst að byggingarstig mannvirkis 1 eru fleiri en eitt.

Mynd 7. Mannvirki 1 í sniði ásamt stoðarholu í fleti. (Mynd tekin í S)

Upphaflega kann mannvirkið að hafa verið íveruhús þar sem móöskublandað gólflag var neðarlega í sniðinu en það kann einnig að hafa tilheyrt eldra mannvirki. Ekki er hægt að tímasetja þessar minjar nákvæmlega þar sem hvorki voru gripir né gjóskulög sem tengjast þessu mannvirki. Bárujárnshlaðan var byggð ofan í eldri tóft sem sést á yfirborði er hún líklegast frá 19. öld. Mannvirki 1 er undir tóftinni sem er sjáanleg á yfirborði og því eldri en tóftin. Undir mannvirki 1 eru minjar sem sem liggja beint ofan á náttúrulegu malarlagi.

Mannvirki 2

(sjá sniðteikningu bls. 8)

Mannvirki 2, var og er enn að nokkru undir kálgarði sem enn sést á yfirborði. Ekki er ljóst hvert hlutverk mannvirkisins var né stærð þess þar sem rannsókn afmarkaðist af því sem sást í skurði. Norðanmegin í skurðinum sást norðurgafl mannvirkisins, torfveggur [101], yfir honum var yfirborðslag/túnasléttunarlag og var greinilegt að búið var að fjarlægja talsvert af veggnum. Torfveggur [101] var 4,6 m á lengd og mesta sýnilega breidd var 0,45 m. Búið var að grafa suðurhluta veggsins burt við gerð skurðarins. Torfið var brúnappelsínugult, gult og grátt á lit og sást í sniðinu að veggurinn var klömbruhlaðinn.

Mynd 8. Torfveggur [101], búið er að grafa í burtu yfirborðslag og torfhrun. (Mynd tekin í N)

Undir veggnum var grábrúnt leirlag ([407] í sniði) með kolum í. Lagið hefur verið lagt til þess að slétta yfirborð áður en veggurinn var hlaðinn var lagið lagt eða jafnaður út jarðvegurinn? Austan og vestan megin við vegginn var torfhrun úr veggnum, þau lög voru ekki mæld upp í fleti, sjá [402] og [405] á sniðteikningu. Að sunnanverðu voru austur- og vesturveggur mannvirkisins varðveittir. Torfveggur [105] að austanverðu og torfveggur [106] að vestanverðu. Á milli veggjanna var torfhrun [104], grá-gulbrúnt og appelsínugult ásamt kolasalla. Undir torfhruni var annað torflag, líklegar leifar af þekju[107]. Torfið var mun dekkra en í veggjum, dökkbrúnt, fjólublátt og appelsínugult á lit. Hrísleifar eru í torfinu sem eykur líkur á að torfið sé úr þaki. Í norðvesturhorni mannvirkisins var eldstæði [108] en það var að mestu horfið vegna skurðgraftarins.

Mynd 9. Eldstæði í mannvirki tvö. (Mynd tekin í S)

Sá sem gróf skurðinn sagði að á þessu svæði hefði allur jarðvegur verið svartur. Varðveitt dýpt eldstæðisins var 20 cm en líklegast hefur það verið umfangsmeira ef marka má orð gröfumannsins. Í eldstæðinu var aðallega kol, sót og móaska: Móöskulag efst í eldstæðinu og kol undir. Einn gripur fannst í eldstæðinu [108] sem reyndist vera skriffæri úr grafít (sjá umfjöllun í gripakafla). Vestan við eldstæðið voru gólfslitrur [109], þær voru afar þunnar en þó þéttar í sér. Gólfið var dökkgrábrúnt á lit og samsett af kolum, brenndum beinum og sóti. Upp við vestanverðan vegginn voru illa varðveitt og

mjúk bein. Undir gólflaginu var gulgráleitt lag (lag [348] á sniðteikningu) sem virtist vera náttúrulegt en í því voru kolaagnir (2%). Undir torfvegg [105] var grátt leirlag sem innihélt talsvert af kolum ásamt gripum, til að mynda járngripum og vel varðveittum textíl. Þetta lag [105] er neðsta mannvistarlagið á þessum stað og liggur að hluta til ofan á óhreyfðum jarðveg.

Mynd 10. Mannvirki 2 við uppgröft. (Mynd tekin í V)

Ekki er hægt að ákvarða aldur mannvirkis 2 þar sem engin gjóskulög voru á þessum stað í skurðinum. Mannvirki 2 er undir 19. aldar kálgarðinum og því eldri en hann, en ekki ljóst hversu mikið eldri, grafítblýanturinn sem fannst í eldstæði mannvirkis 2 er þó að líkindum ekki mikið eldri en frá því um 1800. Önnur mannvirki sem sjást í sniðinu eru samtíða kálgarðinum. Hlutverk mannvirkisins er einnig óþekkt.

Umræða

Lagnaskurðurinn sem rannsakaður var á Stóru-Drageyri var um 200 m langur og , grafinn í gegnum norðurjaðar bæjarhólsins og þvert í gegnum heimatúnið frá austri til vesturs. Mannvistarleifar voru sýnilegar á um 100 metra kafla en dreifingin virðist einkum vera til vesturs frá bæjarhól. Þau mannvirki sem sáust í skurðinum voru ekki sjáanleg á yfirborði þar sem búið var að slétta tún og byggingarnar löngu fallnar úr notkun. Í skurðinum voru einnig að sjá mannvistarlög sem benda til þess að mannvirki séu í næsta nágrenni þrátt fyrir að ekki hafi verið grafið í gegnum þau og þau ekki sýnileg á yfirborði né í skurði. Stóra-Drageyri er áhugavert dæmi um hversu umfangsmiklar minjar geta leynst undir sverði í heimatúni þó þeirra sjást engin merki á yfirborði, um þær eru ekki til heimildir og eru þar af leiðandi ekki fornleifaskráðar.

Gripir

Guðrún Alda Gísladóttir

Úr rannsókninni eru skráðir 48 fundir sem eru skráðir undir 19 fundanúmerum, bæði gripir og dýrabein. Varðveisla þeirra funda sem kom upp við rannsóknina er mjög mismunandi. Eldri málmur er tærður og ryðbrunninn, lífrænar leifar eru fáar sem gæti

endurspeglað léleg varðveisluskilyrði, ein fúin tönn og viðkvæmar textílleifar. Aðrir fundir eru í góðu ástandi en þeir eru leir, gler og steinn. Gripirnir bera númerin frá SDR2016-32-1 upp í SDR2016-32-19. Sólveig Guðmundsdóttir Beck greindi steina, Þórdís Baldursdóttir textílforvörður forvarði og greindi textíl og forvörður verkefnisins er Sigríður Þorgeirsdóttir. Um aðrar greiningar og samantektina sá Guðrún Alda Gísladóttir.

Í töflu 1 hér að neðan er lýsing og stutt umfjöllun um fundina ásamt fundanúmeri, samhengi, fjölda og vigt. Flestir fundirnir, eða 36, eru tíndir upp í skurðinum og eru því lausfundnir og samhengislausir. Þeir 12 fundir sem fundust á sínum stað, *in situ*, eru úr tveimur jarðlögum 108 og 110. Jarðlag 108, sem er eldstæði í mannvirki 2 , sjá umfjöllun bls. 48-49 hér að framan. Í jarðlaginu [108] fundust fjórir gripir: Þrjú afar ryðguð og tærð járnbrot sem skráð eru undir sama fundanúmeri 2016-32-7 og grafítblýantur 2016-32-1. Blýanturinn er allrar athygli verður og er að öllum líkindum ekki eldri en frá 19. öld, sjá frekari umfjöllun í töflu 1 hér að neðan. Jarðlag [110] er ruslalag undir mannvirki 2, í því fundust 8 gripir sem skráðir eru undir 6 fundanúmerum, 2016- 32- 2,-3,-4,-5 og 6. Enga af þessum fundum er hægt að tímasetja út frá gerð því annaðhvort eru þeir smábrot eða bera hversdagslegt og tímalaust útlit. Um vaðmálið 2016-32-2 fylgir sérstök skýrsla í viðauka 4.

Margir lausfundnu gripanna hafa ekki einkennandi form svo að ekki er hægt að tímasetja þá, en þeir gripir sem þó er hægt er að tímasetja eru taldir vera frá 19.-20. öld, s.s. leirkersbrot og sumir naglar.

Tafla 1

Fundanúmer	Jarðlag	Heiti	Efni	Lýsing	Vigt	Fjöldi
2016-32-01	108	Blýantur	Steinn	Blýantsoddur úr einhverskonar grafítblöndu, striklitur er grásvartur. Áferðin er gróf og glitrandi. Oddurinn er rúnnaður, hinn endinn þverskorinn og sniðið er hringlaga 0,6 cm sem gæti bent til að gripurinn sé ekki handsmíðaður. Ekki er vitað til að neinar rannsóknir hafa verið gerðar hér á landi hvenær grafítblýantar koma fram hér á landi en engir slíkir gripir virðast hafa fundist við rannsóknir í Skálholti en þar voru rannsakaðar minjar sem eru eldri en 1800 (Sólveig Guðmundsdóttir Beck, munnleg heimild 2016). Hinsvegar eru til mörg dæmi um griffla úr skífu (slate) sem eru handgerðir og finnast hér á landi í öruggu samhengi frá því um miðja 18. öld t.d. í Reykjavík (Mehler 2001 og í Skálholti, Sólveig Guðmundsdóttir Beck, munnleg heimild 2016) og fylgir það nokkuð þeirri tímasetningu þegar þessir gripir fara breiðast hratt út í Evrópu. Lengd blýants 4,1 cm, þvermál við enda 0,6 cm, þvermál við odd um 0,3 cm.	1,4	1
2016-32-02	110	Textíll	Textíll	Ull. Vefnaður: Vaðmál. Spuni: S, Z2 S (2 Z spunnnir þræðir spunnir saman í S). 14 vaðmálsbútar + stakir lausir þræðir og mjög litlir ofnir bútar. 106 mm jaðar til staðar á einum vaðmálsbút. Vefnaður þæfður þar sem klæðið hefur verið brotið saman. Einn vaðmálsbútur er líklega úr öðru klæði, virðist þéttari og þykkari en hinir.	x	2
2016-32-03	110	Steinn	Steinn	Að mestu hvítur steinn með dekkir æðum. Kvarssteind, sennilega ópalsteind, holufylling. Ekki vatnssorfinn.	2,1	1
2016-32-04	110	Unninn steinn	Steinn	Smár steinn, virðist unninn og líkur þriðjungsbroti úr smáum hringlaga grip, t.d. perlu. Virðist vera úr lagskiptu mjúku seti, ógreint frekar. Snið brotsins er rúnnað, 0,9 m í þvermál.	1,0	1
2016-32-05	110	Nagli, hnífur?	Járn	Járngripir tveir afmyndaðir af ryði og brotnir. A) Nagli, um 5 cm langur. B) Gætir verið fremsti hluti hnífs, snið virðist þríhyrningslaga. Lengd brots 4,5 cm. Nagli virðist handsmíðaður.	20,9	2
2016-32-06	110	Nagli	Járn	Naglar tveir, ryðgaðir og tærðir. Annar með aflangan haus (2,2x1,5 cm) , hinn er rúnnaður (um 2 cm í þvermál). Báðir brotnir um legginn. Handsmíðaðir.	15,4	2
2016-32-07	108	Brot	Járn	Þrjú flöt járnbrot, mjög ryðguð. Mismunandi að stærð, hið stærsta um 5,9x2,8x1,8 cm. Ógreinanleg frekar nú.	54,2	3
2016-32-08	Lausafundur	Krítarpípa	Leir	Tvö leggbrot úr sömu krítarpípu, fremur fínlegur leggur. Einkennalaus. Lengd um 7,4 cm þegar þeir eru lagðir saman, þvermál um 0,7 cm.	5,4	1
2016-32-09	Lausafundur	Leirker	Leir	Leirkersbrot, lausfundin. Þrettán talsins og öll frá 19.-20. öld.	73,7	13
2016-32-10	Lausafundur	Rúðugler	Gler	Tvö lítil glerbrot. A) Grænt, um 0,15 cm þykkt. B) Glært (sennilega rúðugler), um 0,5 cm þykkt.	5,4	2
2016-32-11	Lausafundur	Verkfæri	Járn	Áhald með rúnnuðu tréskafti, nú fúnu og málmgerðu. Niður úr handfanginu er grannur ferstrendur teinn úr járni (0,4x0,4 cm) og er brotið af endanum. Lengd teins nú er um 2,3 cm. Endinn, skalli talsvert	24,2	1

				hnoðaður. Gæti verið síll. Heildarlengd 10,4 cm, þvermál yfir handfang um 1 cm.		
2016-32-12	Lausafundur	Járnhólkur	Járn	Tveir járnhólkar sem hafa verið utanum óþekkt áhald. Hólkurinn er þar sem járnið kemur fram úr skafti. A) Hringlaga hólkur, þvermál 4,4 cm, hæð 2,8 cm. Annar endi leggst yfir hinn og heldur nagli samskeytum. Sprunginn í sundur á einum stað. 40,4 g B) Hringlaga hólkur, þverál 4,15 cm, hæð 3,3 cm. Annar endi leggst yfir hinn og sennilega nagli sem heldur samskeytum en gripurinn er nokkuð ryðgaður. Sprunginn við samskeytin. 42,1 g.	82,5	2
2016-32-13	Lausafundur	Nagli	Járn	Naglar, af fjölbreyttir að stærð (lengd 4,2-7,2 cm) og gerð, bæði verksmiðjuunnir og handunnir. Ástand mismunandi, nýlegri naglarnir í betra ástandi en þeir handunni. Átta naglar og sennilega ein hespa.	77,2	9
2016-32-14	Lausafundur	Eldavélarhringur	Járn	Brotinn eldavélarhringur, 21,5 cm í þvermál.	247,8	1
2016-32-15	Lausafundur	Rör	Járn	Rör úr pottjárni, brotið. Sennilega úr eldavél.	451,5	1
2016-32-16	Lausafundur	Hlutur	Plast	Brotinn plasthlutur, sennilega Bakelite en það var farið að framleiða 1908.	2,4	1
2016-32-17	Lausafundur	Lokubúnaður	Járn	Nokkur brot, sennilega af lokubúnaði: Sennilega hespa og lamir. Ryðgað.	82,6	3
2016-32-18	Lausafundur	Tappi	Málmur	Gylltur tappi af áfengisflösku, merktur ÁTVR. Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins var stofnuð árið 1961 (http://www.vinbudin.is/heim/um_atvr/saga-%C3%A1tvr/saga-%C3%A1tvr.aspx)	2,2	1
2016-32-19	Lausafundur	Tönn	Bein	Tönn, sennilega kind.	3,4	1

Niðurstaða

Bæjarhóll Stóru Drageyrar er í austurjaðri heimatúnsins, hóllinn er um 24 m x 14 m á stærð, um 1 m á hæð og snýr í NNA-SSV. Lagnaskurður var grafinn í gegnum norðurjaðar hólsins og fór í gegnum um 1-1,5 m af mannvistarlögum, þar á meðal tvö greinileg mannvirki en vísbendingar eru um fleiri þó ekki hafi það verið augljóst í sniðunum. Eingöngu lítið brot af mannvirkjunum voru rannsökuð og afmarkaðist rannsóknarsvæðið af skurðinum sjálfum. Útihús var í norðanverðum bæjarhólnum, mannvirki 1, en líklegast voru íveruhús sunnan við útihúsin. Mannvirki 2 var lítil bygging með eldstæði en hlutverk þess er óþekkt. Um 10m vestan við mannvirki 2 kann að hafa verið þriðja mannvirkið en þar var torf með landnámslaginu í. Mannvirkið er að öllum líkindum undir núverandi malarvegi og þar af leiðandi aðeins norðar en yngri mannvirkin. Ekki var hægt að aldursgreina mannvistarlögin í sniðinu vegna skorts á gjóskulögum.
Það sem kom á óvart er hversu langt mannvistarlögin teygðust. Í 200 m skurði voru mannvistarlög í um 100 m. Þau tengjast ekki öll mannvirkjunum í sniðinu en benda til þess að í næsta nágrenni séu fleiri byggingar. Rannsókn sem þessi er afar áhugaverð þar sem ekki gefst oft kostur að skoða álíka löng snið. Megin niðurstaða rannsóknarinnar er að búast má við fornleifum allstaðar í heimatúni og að meginþorri þeirra sést ekki á yfirborði.

Heimildaskrá

Davies, P., 2005. Writing slates and schooling. *Australasian Historical Archaeology*, 23, bls. 63-69.

Íslenzkt fornbréfasafn, sem hefir inni að halda bréf og aðra gjörninga, dóma og máldaga og aðrar skrár er snerta Ísland eða íslenzka menn. III. 1896. Hið íslenzka bókmenntafélag. Kaupmannahöfn.

Íslenzkt fornbréfasafn, sem hefir inni að halda bréf og aðra gjörninga, dóma og máldaga og aðrar skrár er snerta Ísland eða íslenzka menn. IV. 1897. Hið íslenzka bókmenntafélag. Kaupmannahöfn.

Kristborg Þórisdóttir. 2016. *Deiliskráning fornleifa vegna endurnýjunar hitaveitulagnar í landi Stóru Drageyrir*. Fornleifastofnun Íslands. Reykjavík.

Mehler, Natascha. 2001. ´The finds´. *Fornleifarannsókn á lóðunum/Archaeological Excavations at Aðalstræti 14-18, 2001 (FS156-00161). A Preliminary Report/Framvinduskýrslur*. H. M. Roberts (ed). Reykajvík, Fornleifastofnun Íslands.

Sigurður Bergsteinsson. 2016. Rannsóknaráætlun vegna fornminja í skurði fyrir hitaveitulögn við Stóru Dageyri í Skorradalshreppi. 1. júní 2016.

Sólveig Guðmundsdóttir Beck, munnleg heimild 2016.

Viðauki 1 – Einingaskrá

Eining	Lýsing	Dagsetning	ID
100	Grjóthrun við jaðar byggingar [1]	8.6.16	LG
101	Torfveggur í mannvirki [2], norðurgafl hússins. Torfið brún-appelsínugult og gult á lit. Veggurinn var hlaðinn úr klömbruhnausum og sáust tvö umför í veggnum með streng á milli umfara. Engin gjóska var í torfi.	8.6.16	LG
102	Grjót í vesturvegg mannvirkis [1] ásamt hruni.	8.6.16	LG
103	Grjót í austurvegg mannvirkis [1] ásamt hruni. Líklegast er um útihús að ræða	8.6.16	LG
104	Torfhrun í mannvirki [2], grágulbrúnt og appelsínugult torf úr veggjum [105] og [106]. Kolasalli var í hruninu.	8.6.16	LG
105	Eystri torfveggur í mannvirki [1], grágult, brúnt og appelsínugult torf, afar litríkt og leirríkt.	8.6.16	LG
106	Vestari torfveggur í mannvirki [1], grágult, brúnt og appelsínugult torf, afar litríkt og leirríkt. Veggurinn stendur á óhreyfðum jarðvegi.	8.6.16	LG
107	Torfþekja í mannvirki [2], líklegast hrun úr þekju, torfið er mun dekkra en í veggjum. Dökkbrúnfjólublátt og appelsínugult torf. Hrísleifar eru í torfinu.	8.6.16	LG
108	Eldstæði í mannvirki [2] sem hefur verið í NA-hluta hússins. Var það fjarlægt að mestu þegar skurðurinn var grafinn, gröfumaður tjáði okkur að allt hafi verið biksvart þegar gróf þennan hluta skurðarins. Í eldstæðinu er aðallega kol, sót ásamt móöskuflekkjum. Nokkrir steinar eru í eldstæðinu og fannst auk þess ritstíll efst.	9.6.16	LG
109	Gólfslitrur í mannvirki [2], frekar þunnar og þekja ekki allan flötinn sem er opinn í skurðinum. Gólfið er fremur þétt, dökkgrábrúnt á lit, leirkennt. Engir gripir fundust í gólfinu en í því voru brennd bein, kol og illa varðveitt bein.	8.6.16	LG
110	Grábrúnt lag sem inniheldur talsvert af kolum ásamt gripum aðallega járn auk textíls. Líklegast ruslalag sem liggur undir mannvirki [2] og nær upp að mannvirki [1] í austri. Lagið er þétt og leirríkt og liggur ofan á malarkambi. (Kolasýni tekið til þess að aldursgreina)	8.6.16	LG
111	Niðurgröftur fyrir stoðarholu í mannvirki [1]	8.6.16	SÓ
112	Fylling í stoðarholu í mannvirki [1]	8.6.16	SÓ

Viðauki 2 – Gripaskrá

Fundanúmer	Jarðlag	Heiti	Efni	Lýsing	Vigt	Fjöldi
2016-32-01	108	Blýantur	Steinn	Blýantsoddur úr einhverskonar grafítblöndu, striklitur er grásvartur. Áferðin er gróf og glitrandi. Oddurinn er rúnnaður, hinn endinn þverskorinn og sniðið er hringlaga 0,6 cm sem gæti bent til að gripurinn sé ekki handsmíðaður. Ekki er vitað til að neinar rannsóknir hafa verið gerðar hér á landi hvenær grafítblýantar koma fram hér á landi en engir slíkir gripir virðast hafa fundist við rannsóknir í Skálholti en þar voru rannsakaðar minjar sem eru eldri en 1800 (Sólveig Guðmundsdóttir Beck, munnleg heimild 2016). Hinsvegar eru til mörg dæmi um griffla úr skífu (slate) sem eru handgerðir og finnast hér á landi í öruggu samhengi frá því um miðja 18. öld t.d. í Reykjavík (Mehler 2001 og í Skálholti, Sólveig Guðmundsdóttir Beck, munnleg heimild 2016) og fylgir það nokkuð þeirri tímasetningu þegar þessir gripir fara breiðast hratt út í Evrópu. Lengd blýants 4,1 cm, þvermál við enda 0,6 cm, þvermál við odd um 0,3 cm.	1,4	1
2016-32-02	110	Textíll	Textíll	Ull. Vefnaður: Vaðmál. Spuni: S, Z2 S (2 Z spunnir þræðir spunnir saman í S). 14 vaðmálsbútar + stakir lausir þræðir og mjög litlir ofnir bútar. 106 mm jaðar til staðar á einum vaðmálsbút. Vefnaður þæfður þar sem klæðið hefur verið brotið saman. Einn vaðmálsbútur er líklega úr öðru klæði, virðist þéttari og þykkari en hinir.	x	2
2016-32-03	110	Steinn	Steinn	Að mestu hvítur steinn með dekkir æðum. Kvarssteind, sennilega ópalsteind, holufylling. Ekki vatnssorfinn.	2,1	1
2016-32-04	110	Unninn steinn	Steinn	Smár steinn, virðist unninn og líkur þriðjungsbroti úr smáum hringlaga grip, t.d. perlu. Virðist vera úr lagskiptu mjúku seti, ógreint frekar. Snið brotsins er rúnnað, 0,9 m í þvermál.	1,0	1
2016-32-05	110	Nagli, hnífur?	Járn	Járngripir tveir afmyndaðir af ryði og brotnir. A) Nagli, um 5 cm langur. B) Gætir verið fremsti hluti hnífs, snið virðist þríhyrningslaga. Lengd brots 4,5 cm. Nagli virðist handsmíðaður.	20,9	2
2016-32-06	110	Nagli	Járn	Naglar tveir, ryðgaðir og tærðir. Annar með aflangan haus (2,2x1,5 cm) , hinn er rúnnaður (um 2 cm í þvermál). Báðir brotnir um legginn. Handsmíðaðir.	15,4	2
2016-32-07	108	Brot	Járn	Þrjú flöt járnbrot, mjög ryðguð.	54,2	3

				Mismunandi að stærð, hið stærsta um 5,9x2,8x1,8 cm. Ógreinanleg frekar nú.		
2016-32-08	Lausafundur	Krítarpípa	Leir	Tvö leggbrot úr sömu krítarpípu, fremur fínlegur leggur. Einkennalaus. Lengd um 7,4 cm þegar þeir eru lagðir saman, þvermál um 0,7 cm.	5,4	1
2016-32-09	Lausafundur	Leirker	Leir	Leirkersbrot, lausfundin. Þrettán talsins og öll frá 19.-20. öld.	73,7	13
2016-32-10	Lausafundur	Rúðugler	Gler	Tvö lítil glerbrot. A) Grænt, um 0,15 cm þykkt. B) Glært (sennilega rúðugler), um 0,5 cm þykkt.	5,4	2
2016-32-11	Lausafundur	Verkfæri	Járn	Áhald með rúnnuðu tréskafti, nú fúnu og málmgerðu. Niður úr handfanginu er grannur ferstrendur teinn úr járni (0,4x0,4 cm) og er brotið af endanum. Lengd teins nú er um 2,3 cm. Endinn, skalli talsvert hnoðaður. Gæti verið síll. Heildarlengd 10,4 cm, þvermál yfir handfang um 1 cm.	24,2	1
2016-32-12	Lausafundur	Járnhólkur	Járn	Tveir járnhólkar sem hafa verið utanum óþekkt áhald. Hólkurinn er þar sem járnið kemur fram úr skafti. A) Hringlaga hólkur, þvermál 4,4 cm, hæð 2,8 cm. Annar endi leggst yfir hinn og heldur nagli samskeytum. Sprunginn í sundur á einum stað. 40,4 g B) Hringlaga hólkur, þverál 4,15 cm, hæð 3,3 cm. Annar endi leggst yfir hinn og sennilega nagli sem heldur samskeytum en gripurinn er nokkuð ryðgaður. Sprunginn við samskeytin. 42,1 g.	82,5	2
2016-32-13	Lausafundur	Nagli	Járn	Naglar, af fjölbreyttir að stærð (lengd 4,2-7,2 cm) og gerð, bæði verksmiðjuunnir og handunnir. Ástand mismunandi, nýlegri naglarnir í betra ástandi en þeir handunni. Átta naglar og sennilega ein hespa.	77,2	9
2016-32-14	Lausafundur	Eldavélar-hringur	Járn	Brotinn eldavélarhringur, 21,5 cm í þvermál.	247,8	1
2016-32-15	Lausafundur	Rör	Járn	Rör úr pottjárni, brotið. Sennilega úr eldavél.	451,5	1
2016-32-16	Lausafundur	Hlutur	Plast	Brotinn plasthlutur, sennilega Bakelite en það var farið að framleiða 1908.	2,4	1
2016-32-17	Lausafundur	Lokubúnaður	Járn	Nokkur brot, sennilega af lokubúnaði: Sennilega hespa og lamir. Ryðgað.	82,6	3
2016-32-18	Lausafundur	Tappi	Málmur	Gylltur tappi af áfengisflösku, merktur ÁTVR. Áfengis-og tóbaksverslun ríkisins var stofnuð árið 1961 (http://www.vinbudin.is/heim/um_atvr/saga-%C3%A1tvr/saga-%C3%A1tvr.aspx)	2,2	1
2016-32-19	Lausafundur	Tönn	Bein	Tönn, sennilega kind.	3,4	1

Viðauki 3 – Sýnaskrá

No	Eining	Vol.	Lýsing	Dags.	ID
1	108	2l	Sýni úr eldstæði í mannvirki 2	9.6.16	LG
2	110	0,5dl	Kol úr lagi sem liggur á óhreyfðum jarðveg	14.6.16	LG

Viðauki 4 - Ljósmyndir

DSC_0584

DSC_0585

DSC_0586

DSC_0587

DSC_0588

DSC_0589

DSC_0590

DSC_0591

DSC_0592

DSC_0593

DSC_0594

DSC_0595

DSC_0596

DSC_0597

DSC_0598

DSC_0599

DSC_0600

DSC_0601

DSC_0602

DSC_0603

DSC_0604

DSC_0605

DSC_0606

DSC_0607

DSC_0608

DSC_0609

DSC_0610

DSC_0611

DSC_0612

DSC_0613

DSC_0614

DSC_0615

DSC_0616

DSC_0617

DSC_0618

DSC_0619

DSC_0620

DSC_0622

DSC_0623

DSC_0624

DSC_0625

DSC_0626

DSC_0627

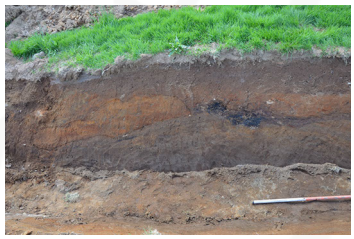
DSC_0628

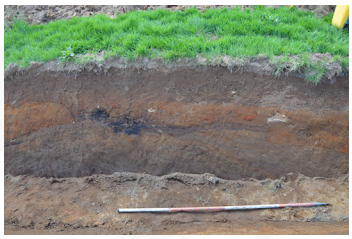
DSC_0629

DSC_0630

DSC_0631

DSC_0632

DSC_0633

DSC_0634

DSC_0635

DSC_0636

DSC_0637

DSC_0638

DSC_0639

DSC_0640

DSC_0641

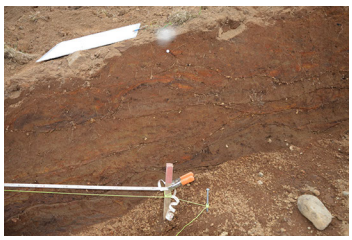
DSC_0642

DSC_0643

DSC_0644

DSC_0645

DSC_0646

DSC_0647

DSC_0648

DSC_0649

DSC_0650

DSC_0651

DSC_0652

DSC_0653

DSC_0654

DSC_0655

DSC_0656

DSC_0657

DSC_0658

DSC_0659

DSC_0660

DSC_0661

DSC_0662

DSC_0663

DSC_0664

DSC_0665

DSC_0666

DSC_0667

DSC_0668

DSC_0669

DSC_0670

DSC_0671

DSC_0672

DSC_0673

DSC_0674

DSC_0675

DSC_0676

DSC_0677

DSC_0678

DSC_0679

DSC_0680

DSC_0681

DSC_0682

DSC_0683

DSC_0684

DSC_0685

DSC_0686

DSC_0687

DSC_0688

DSC_0689

DSC_0690

DSC_0691

DSC_0692

DSC_0693

DSC_0694

DSC_0695

DSC_0696

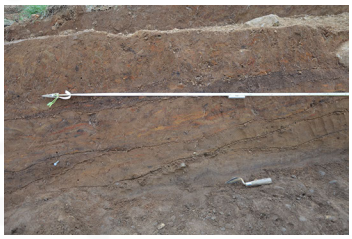
DSC_0697

DSC_0698

DSC_0699

DSC_0700

DSC_0701

DSC_0702

DSC_0703

DSC_0704

DSC_0705

DSC_0706

DSC_0707

DSC_0708

DSC_0709

DSC_0710

DSC_0711

DSC_0712

DSC_0713

DSC_0714

DSC_0715

DSC_0716

DSC_0717

DSC_0718

DSC_0719

DSC_0720

DSC_0721

DSC_0722

DSC_0723

DSC_0724

DSC_0725

DSC_0726

DSC_0727

DSC_0728

DSC_0729

DSC_0730

DSC_0731

DSC_0732

DSC_0733

DSC_0734

DSC_0735

DSC_0736

DSC_0737

DSC_0738

DSC_0739

DSC_0740

DSC_0741

DSC_0742

DSC_0743

DSC_0744

DSC_0745

DSC_0746

DSC_0747

DSC_0748

DSC_0749

DSC_0750

DSC_0751

DSC_0752

DSC_0753

DSC_0754

DSC_0755

DSC_0756

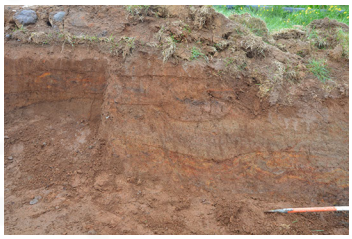
DSC_0757

DSC_0758

DSC_0759

DSC_0760

DSC_0761

DSC_0762

DSC_0763

DSC_0764

DSC_0765

DSC_0766

DSC_0767

DSC_0768

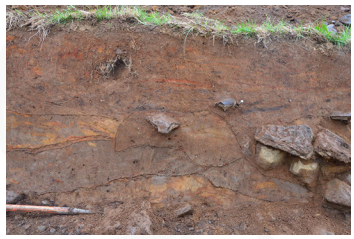
DSC_0769

DSC_0770

DSC_0771

DSC_0772

DSC_0773

DSC_0774

DSC_0775

DSC_0776

DSC_0777

DSC_0778

DSC_0779

DSC_0780

DSC_0781

DSC_0782

DSC_0783

DSC_0784

DSC_0785

DSC_0786

DSC_0787

DSC_0788

DSC_0789

DSC_0790

DSC_0791

DSC_0792

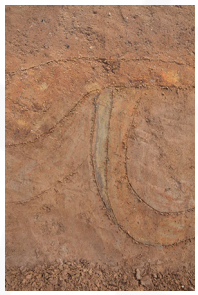
DSC_0793

DSC_0794

DSC_0795

DSC_0796

DSC_0797

DSC_0798

DSC_0799

DSC_0800

DSC_0801

DSC_0802

DSC_0803

DSC_0804

DSC_0805

DSC_0806

DSC_0807

DSC_0808

DSC_0809

DSC_0810

DSC_0811

DSC_0812

DSC_0813

DSC_0814

DSC_0815

DSC_0816

DSC_0817

DSC_0818

DSC_0819

DSC_0820

DSC_0821

DSC_0822

DSC_0823

DSC_0824

DSC_0825

DSC_0826

DSC_0827

DSC_0828

DSC_0829

DSC_0830

DSC_0831

DSC_0832

DSC_0833

DSC_0834

DSC_0835

DSC_0836

DSC_0837

DSC_0838

DSC_0839

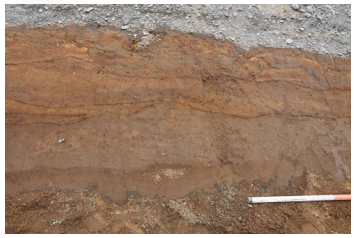
DSC_0840

DSC_0841

DSC_0842

DSC_0843

DSC_0844

DSC_0845

DSC_0846

DSC_0847

DSC_0848

DSC_0849

DSC_0850

DSC_0851

DSC_0852

DSC_0853

DSC_0854

DSC_0855

DSC_0856

DSC_0857

DSC_0858

DSC_0859

DSC_0860

DSC_0861

DSC_0862

DSC_0863

DSC_0864

DSC_0865

DSC_0866

DSC_0867

DSC_0868

DSC_0869

DSC_0870

DSC_0871

DSC_0872

DSC_0873

DSC_0874

DSC_0875

DSC_0876

DSC_0877

DSC_0878

DSC_0879

DSC_0880

DSC_0881

DSC_0882

DSC_0883

DSC_0884

DSC_0885

DSC_0886

DSC_0887

DSC_0888

DSC_0889

DSC_0890

DSC_0891

DSC_0892

DSC_0893

DSC_0894

DSC_0895

DSC_0896

DSC_0897

DSC_0898

DSC_0899

DSC_0900

DSC_0901

DSC_0902

DSC_0903

DSC_0904

DSC_0905

DSC_0906

DSC_0907

DSC_0908

DSC_0909

DSC_0910

DSC_0911

DSC_0912

DSC_0913

DSC_0914

DSC_0915

DSC_0916

DSC_0917

DSC_0918

DSC_0919

DSC_0920

DSC_0921

DSC_0922

DSC_0923

DSC_0924

DSC_0925

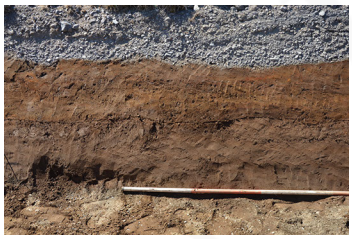
DSC_0926

DSC_0927

DSC_0928

DSC_0929

DSC_0930

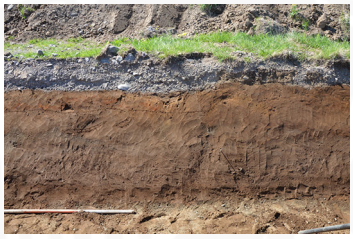
DSC_0931

DSC_0932

DSC_0933

DSC_0934

DSC_0935

DSC_0936

DSC_0937

DSC_0938

DSC_0939

DSC_0940

DSC_0941

DSC_0942

DSC_0943

DSC_0944

DSC_0945

DSC_0946

DSC_0947

DSC_0948

DSC_0949

DSC_0950

DSC_0951

DSC_0952

DSC_0953

DSC_0954

DSC_0955

DSC_0956

DSC_0957

DSC_0958

DSC_0959

DSC_0960

DSC_0961

DSC_0962

DSC_0963

DSC_0964

DSC_0965

DSC_0966

DSC_0967

DSC_0968

DSC_0969

DSC_0970

DSC_0971

DSC_0972

DSC_0973

DSC_0974

DSC_0975